

ПРОФЕСИЯ ЗЪБОТЕХНИК – МЯСТО В ДЕНТАЛНИЯ ЕКИП И НЕОБХОДИМИ ПРОФЕСИОНАЛНИ КОМПЕТЕНЦИИ

М. ВАРНЕВА

Медицински колеж, Медицински университет „Проф. П. Стоянов” – Варна

THE SPECIALTY ‘DENTAL TECHNICIAN’ – THE PLACE IN THE DENTAL TEAM AND THE PARTICULAR PROFESSIONAL COMPETENCE

M. VARNEVA

Medical College, Higher Institute of Medicine “Prof. P. Stoyanov” – Varna

Резюме. Дейността по специалност “Зъботехник” се осъществява в самостоятелни медико-технически лаборатории (СМТЛ) по зъботехника. Според Закона за лечебните заведения – гл. 2, чл. 8, СМТЛ са създадени като лечебни заведения за извънболнична помощ. За постигане на качество на всяка изработена зъбопротезна конструкция зъботехникът прилага квалифицирани знания и опит. За намиране на оптимално медицинско и техническо решение на всеки индивидуален случай той носи персонална отговорност. Денталните лекари и зъботехниците работят в екип и извършват и съвместна дейност. Цялостната грижа за пациента и цялостното впечатление, което пациентът запазва след лечението, зависят не само от зъболекаря, но и от работата и участието на всеки един член в екипа. Персоналната отговорност, която зъботехникът поема, изисква в процеса на обучение да се формират компонентите на желаните и необходимите за практиката професионални компетенции.

Ключови думи: професия зъботехник, дентален екип, професионални компетенции

Summary. Teaching students in the specialty ‘dental technician’ takes place in detached medico-technical laboratories of dentistry (MTLD). According to the Law on Medical Institutions, Chapter 2, Article 8, MTLD are established as medical centres for pre-hospital medical care. To achieve high quality of every pair of dentures, the dental technician uses his own whole professional knowledge and experience, looking for the best medical or technical options. In the majority of cases, he is personally responsible for results. Dental therapists and dental technicians form a team, which is very important for both the parties, i.e. the dentist and the patient. The whole impression that this team leaves in the patient after treatment depends on the each member of the dental team. The personal responsibility of the dental technician requires that the necessary and desired for practice professional competence is formed during the process of studying.

Key words: specialty “dental technician” dental team, professional competence

В системата на денталното лечение зъботехническият труд е от особена важност. Според Медико-техническия стандарт по зъботехника, който поставя рамката и определя изискванията, зъботехниката е регулирана медицинска професия от направление „Здравни грижи”, в рамките на която се осъществява лечебно-възстановителна медико-техническа дейност. Зъботехникът е лице с образователно-квалификационна

степен специалист (професионален бакалавър) по зъботехника. Извършва определени специфични технически дейности и изработва специализирани медицински и помощни средства по предписание на лекар по дентална медицина – всички видове сменяеми и несменяеми зъбопротезни конструкции, ектопротези, obturatori и други, както и всички видове технически поправки и възстановяване на съществуващи зъ-

бопротезни конструкции. Зъботехниката обхваща определен обем изработени зъбопротезни конструкции с лечебно-възстановителен и естетичен ефект. Според своята специфика и индивидуално приложение зъбопротезните конструкции могат да бъдат: обикновени, сложни и високоспециализирани. Според значението във връзка с лечебно-възстановителния процес при пациента изпълнението на конструкциите бива: в медико-биологичен срок и спешно. Зъбопротезните конструкции трябва да отговарят на профилактичните, функционалните и естетическите изисквания, а повърхностите и краищата на конструкциите да са гладки и да нямат остри ръбове, което може да причини разраняване при употреба [6].

Дейността по специалност "Зъботехника" се осъществява в самостоятелни медико-технически лаборатории (СМТЛ) по зъботехника [6]. Според Закона за лечебните заведения (гл. 2, чл. 8) СМТЛ са създадени като лечебни заведения за извънболнична помощ [2]. В Закона за здравето (гл. 3) СМТЛ е описана като лечебно заведение, в което специалисти със съответно образование извършват предписани от лекар, съответно стоматолог, специфични технически дейности и произвеждат специализирани медицински и помощни средства. Управлява се от лекар, съответно стоматолог или специалист по профила на лабораторията [1].

След направените реформи в законодателството през 1990/1991 година зъботехниците са отново частнопрактикуващи. Не открихме регистър на практикуващите (създаден по смисъла на закон за съсловна организация), но установихме съсловна организация, като членството в нея е с доброволен, желателен характер. Тя няма функции по регистриране на самостоятелна

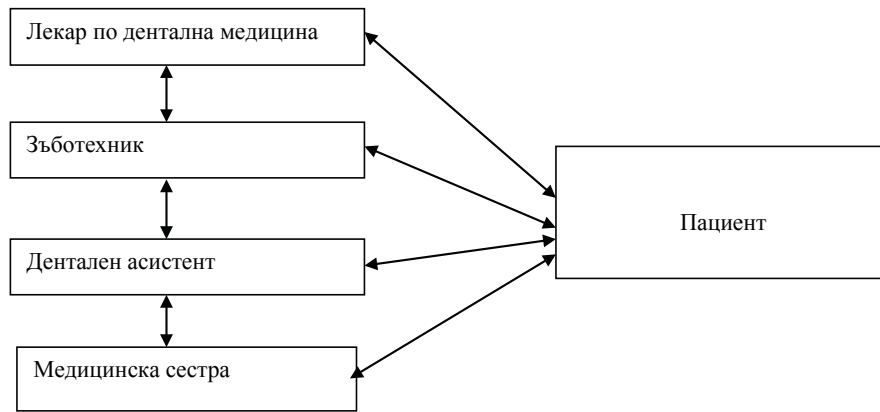
професионална практика и не контролира професионалните стандарти в зъботехниката.

Лечебната дейност в денталната медицина в най-големия си обем се осъществява в частни практики. Тя е най-често амбулаторно-поликлинична и се осъществява от дентален екип. Дентален лекар, зъботехник, дентален асистент и медицинска сестра формират екип от специалисти, който се грижи за зъбното здраве на пациентите чрез изработване на зъбопротезни конструкции за възстановяване дефектите на зъбните редици, ортодонтски апарати за лечение на дефектите на зъбните редици и шини за стабилизиране на зъбните редици.

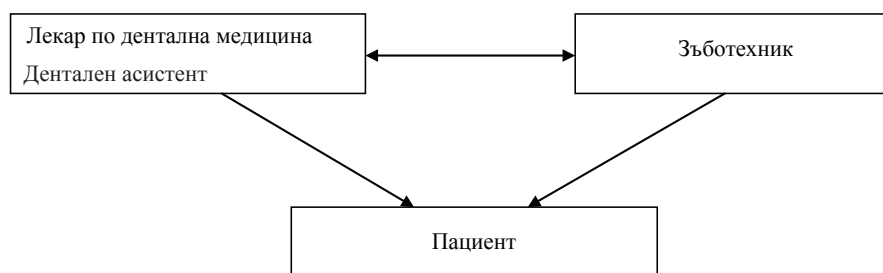
Познавайки мултидисциплинарния екип (в който участва медицинската сестра), формулиран от Тончева в нейния дисертационен труд [8], си позволихме да формулираме екипа, в който участва зъботехникът (фиг. 1).

Като изхождаме от нормативната уредба: Закон за здравето, ЗЛЗ – Медико-технически стандарт по зъботехника, регламентираща дейността на зъболекари и зъботехници [1, 2, 6], от базовата подготовка на студентите по зъботехника, познавайки практиката и формулирания от Тончева модел за мястото на медицинската сестра при осигуряване на здравни грижи за пациентите [8], ние определяме мястото, което заема зъботехникът при осигуряване на дентална помощ на населението чрез изработваните от него зъбопротезни конструкции, ортодонтски апарати и шини (фиг. 2).

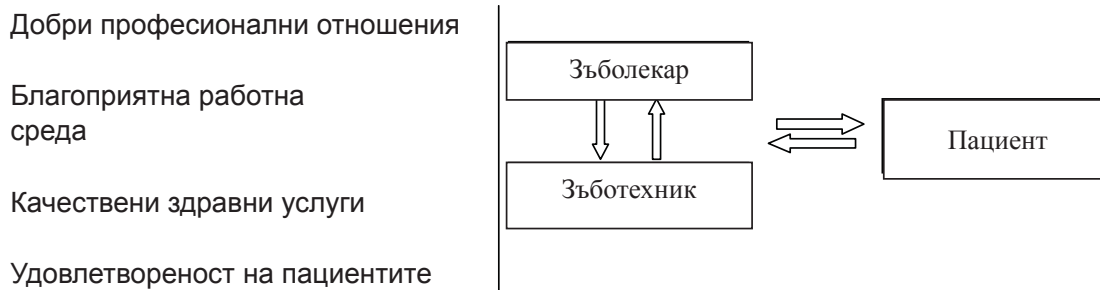
Според Катрова цялостната грижа за пациента и цялостното впечатление, което пациентът запазва след лечението, зависят не само от зъболекаря, но и от работата и участието на всеки един член в екипа [3], в това число и на зъботехника.

Фиг. 1. Мултидисциплинарен екип, в който участва зъботехникът

Фиг. 2. Място на зъботехника при осигуряване на дентална помощ на населението

Фиг. 3. Комуникация в денталния екип (авторска схема)

Важно условие за удовлетвореност на пациентите от здравните грижи, предоставени от зъболекар и зъботехник в качеството им на членове на денталния екип, е добрата комуникация, която определя добри професионални отношения и създава благоприятна работна среда. Тя от своя страна е предпоставка за осигуряване на качествени здравни услуги при възстановяване дефектите на зъбните редици.

Все по-често в съзвучие със съвременната практика пациентът от обикновен ползвател на здравната услуга става участник,

член на екипа, осъществяващ лечение, чрез възстановяване на дефектите на зъбните редици.

Денталните лекари и зъботехниците, работейки в екип, извършват и съвместна дейност, която се състои в обсъждане и планиране на по-сложни зъбопротезни конструкции, проби преди завършване на зъбопротезни конструкции и определяне на цвят за постигане на максимална естетика на зъбопротезната конструкция. В публикувана в ДВ, бр. 15, Наредба № 1 от 8 февруари 2011 г. за професионалните дейности, които меди-

цинските сестри, акушерките, асоциираните здравни специалисти и здравните асистенти могат да извършват по назначение или самостоятелно, не открихме професионални дейности за зъботехници. За да формулираме измеренията на функциите на зъботехника, използвахме формулираните от Тончева измерения на функциите на медицинската сестра [8]. Позовахме се на Тончева, защото зъботехникът и медицинската сестра, работейки в екип, извършват и автономни дейности (фиг. 4).

Фиг. 4. Измерения на функциите на зъботехника (по С. Тончева)

За да изпълни тези съвместни дейности, зъботехникът трябва да притежава солидни познания относно общата анатомия и физиология на човека и в частност – анатомията и морфологията на зъбите, анатомията физиологията и биомеханиката на дъвкателния апарат. Необходими са и задълбочени познания в областта на: материалознанието; технологиите на зъбопротезните конструкции; челюстно-лицевата протетика; ортодонтията; естетиката и функционалната годност на изработваните зъбопротезни конструкции [4].

В съвременната практика все повече се увеличават взаимосвързаните дейности, породени от доброто обучение и квалификация на зъботехниците, добрата комуникация в екипа и все по-честия контакт на зъботехника с пациента.

За постигане на качество на всяка изработена зъбопротезна конструкция зъботехникът прилага квалифицирани знания и опит в областта на материалите, технологията и апаратурата за намиране на оптимално медицинско и техническо решение на всеки индивидуален случай, за което носи персонална отговорност [7].

Тази персонална отговорност, като част от екипа, зъботехникът може да поеме, когато в процеса на обучение е формирал компонентите на необходимите за успешна практика професионални компетенции, като комплекс от теоретични знания, практически умения и личностни качества.

Изхождайки от компетенции на медицинския специалист, формулирани от някои автори [5] и медико-техническия стандарт по зъботехника, представяме професионалните задължения на зъботехника по следния начин (фиг. 5).

– *Теоретична подготовка*, осигуряваща задълбочени знания по специалните учебни дисциплини – Анатомия и морфология на зъбите (АМЗ), Анатомия, физиология и биомеханика на дъвкателния апарат (АФБ), Зъботехническо материалознание, Технология на зъбните протези (ТЗП), Ортодонтия, Челюстно-лицева протетика (ЧЛП), Естетически аспекти в зъбопротезирането (ЕАЗП) и др., важни за успешна зъботехническа практика.

– *Манипулативни умения*, които са изключително важен компонент от професионалните знания на зъботехника предвид мануалния характер на зъботехническия труд.

– *Комуникативни умения* – гравивна част от професионалното и социалното поведение на зъботехника. Провеждането на разговор с пациента и членовете на денталния екип изисква създаване на добър психологичен климат и комфорт при взаимодействието.

– *Умения за работа в екип* – придобиват все по-актуално значение, тъй като зъботехниците работят в сътрудничество с други свои колеги, с дентални лекари, с помощен персонал, с представители на търговски фирми, предлагащи материали и оборудване, и с обслужващ практиката им счетоводител.

– *Умения за планиране и организиране* на многообразната дейност в самостоятелната медико-техническа лаборатория по зъботехника. Зъботехникът посещава зъболекарския кабинет, за да получи отпечатъка и указания за зъбопротезната конструкция, среща се с пациента, осигурява необходимите за практиката материали и консумативи, грижи се за апаратурата и сключва договори за ремонта ѝ.

– Медицинските професии (в частност професията зъботехник) неизменно изискват *отговорно отношение и дисциплина* при изпълнение на задълженията и об-

служването на пациентите при спазване на физиологичните и бързи срокове за изработване на зъбопротезните конструкции.

Фиг. 5. Професионални компетенции на зъботехника (авторска схема)

Цел на обучението по зъботехника е да подготви бъдещите зъботехници за успешно вписване в системата на съвременното здравеопазване. За това е необходимо формулираните от нас професионални компетенции и техните компоненти да се формират по време на обучението по зъботехника в медицинските колежи.

Анализът на професията зъботехник и спецификата на професионалните умения позволяват формулирането на следните **изводи**:

1. В системата на денталното лечение при възстановяване дефектите на зъбните редици със зъбопротезни конструкции, ортодонтички апарати и шини зъботехническият труд е от особена важност.

2. Денталният лекар и зъботехникът работят в екип и извършват и взаимосвързани, съвместни дейности.

3. За успешна практика и извършване на съвместните дейности с денталния лекар е необходимо формиране на специфични професионални знания, умения, отношения и поведение.

4. Професионалната компетентност на зъботехника е комплекс от теоретични знания, практически умения, сръчност и личностни качества и е от първостепенна важност за реализирането на успешна практика и за оказване на качествени здравни грижи на пациента.

Библиография

1. Закон за здравето.
2. Закон за лечебните заведения.
3. Катрова, Л. Обществено дентално здраве. Дентална професия, дентална практика. София, WINI 1837, 2011.
4. Квалификационна характеристика за обучение по специалност „Зъботехник“ в Медицински колеж – Варна.
5. Митева, Кр. Процесът на обучение за изграждане на професионалните компетенции на медицинските специалисти. – Сестринско дело, 2011, № 1-2, 47-51.
6. Наредба № 30 от 19 декември 2003 г. за утвърждаване на Медико-технически стандарт по зъботехника, издадена от МЗ, ДВ., бр. 4 от 16 януари 2004 г.
7. Програма за обучение по високо специализирана дейност в медицината за професионална квалификация по Анапластология, МУ – София, заповед № Р- 643/24.09.2007.
8. Тончева, С. Оразователни, организационни и социални аспекти на дейността на медицинската сестра в първичната медицинска помощ. Дисертационен труд, Варна, 2001.

✉ **Адрес за кореспонденция:**

Михаела Варнева
Медицински колеж
бул. „Цар Освободител“ 84
9000 Варна
e-mail varneva@mail.bg

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – СОФИЯ
ЦЕНТРАЛНА МЕДИЦИНСКА БИБЛИОТЕКА

АБОНАМЕНТЕН СПИСЪК – 2013

Заглавие	Периодичност	Годишен абонамент в лв.
Acta Medica Bulgarica (на англ. език)	2	20
Акупунктура	2	14
Български медицински журнал	3	30
Детски и инфекциозни болести	2	16
Ендокринни заболявания	2	14
Медицински мениджмънт и здравна политика	3	21
Медицински преглед	4	48
Неврология и психиатрия	2	14
Обща медицина	4	32
Сестринско дело	3	24
Съвременна стоматология	3	30
Сърдечно-съдови заболявания	3	30

За контакти:

Д. Андреева, Сн. Стоянова, Й. Везирова

ОТДЕЛ НАУЧНА МЕДИЦИНСКА ИНФОРМАЦИЯ

(сградата пред Администрацията на Александровска болница)

ЦЕНТРАЛНА МЕДИЦИНСКА БИБЛИОТЕКА

ул. "Св. Г. Софийски" № 1, 1431 София

☎ (02) 952-59-20, 952-05-15, 952-16-45, 952-23-93

Стойността на абонамента може да се преведе и с пощенски запис, или по сметка

ЦМБ – IBAN BG 31 ВРВІ 7940 3163 9820 01, ЮРОБАНК И ЕФ ДЖИ БЪЛГАРИЯ,

ВІС код: ВРВІВGSF, ЕІК 8313857370087.